

KOVA SU SKURDU, SOCIALINE ATSKIRTIMI IR DISKRIMINACIJA

Europos Sąjunga, remdama valstybių narių kovą su skurdu, socialine atskirtimi ir diskriminacija, siekia stiprinti Europos visuomenės įtrauktį ir sanglaudą ir užtikrinti, kad visi žmonės galėtų vienodai naudotis galimybėmis ir ištekliais.

TEISINIS PAGRINDAS

Europos Sąjungos sutarties 3 straipsnio 3 dalis, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 19, 145–161 straipsniai ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos III antraštinė dalis.

TIKSLAI

Kova su skurdu ir socialine atskirtimi yra vienas iš konkrečių ES ir jos valstybių narių socialinės politikos tikslų. Pagal SESV 153 straipsnį socialinės įtraukties tikslo turi būti siekiama tik vykdant neteisinio pobūdžio bendradarbiavimą, t. y. naudojantis atviruoju koordinavimo metodu (AKM), o pagal SESV 19 straipsnį ES gali imtis kovos su diskriminacija veiksmų, tiek užtikrindama teisinę apsaugą potencialioms aukoms, tiek patvirtindama skatinamąsias priemones.

LAIMĖJIMAI

A. Kova su skurdu ir socialine atskirtimi

Europos ekonominė bendrija 1975–1994 m. įgyvendino nemažai bandomųjų projektų ir programų, skirtų kovoti su skurdu ir atskirtimi. Tačiau nesant teisinio pagrindo, Bendrijos veiksmai šioje srityje buvo nuolat ginčijami.

Padėtis pasikeitė 1999 m. įsigaliojus Amsterdamo sutarčiai, į kurią, kaip vienas iš Bendrijos socialinės politikos tikslų, buvo įtrauktas socialinės atskirties panaikinimas. 2000 m. buvo įsteigtas Socialinės apsaugos komitetas valstybių narių savitarpio bendradarbiavimui ir jų bendradarbiavimui su Komisija skatinti (SESV 160 straipsnis).

Pagal 2000 m. pradėtą įgyvendinti Lisabonos strategiją buvo sukurtas stebėjimo ir koordinavimo mechanizmas, apimantis tikslų nustatymą, skurdo vertinimą remiantis rodiklių ir kriterijų rinkiniu, valstybėms narėms skirtas gaires ir nacionalinius kovos su skurdu planus. Joje taip pat nustatytas naujas Komisijos ir valstybių narių bendradarbiavimui skirtas valdymo mechanizmas: atvirasis koordinavimo metodas – savanoriškas politinio bendradarbiavimo procesas, grindžiamas susitarimu dėl bendrų tikslų ir bendrų rodiklių. Šiame procese taip pat dalyvauja suinteresuotieji subjektai,

įskaitant socialinius partnerius ir pilietinę visuomenę. Nuo 2006 m. nauja politikos sistema – atvirasis koordinavimo metodas socialinės apsaugos ir įtraukties srityje (socialinės srities AKM) – apjungė ir integravo tris atskirus atvirojo koordinavimo metodus socialinės įtraukties, sveikatos bei ilgalaikės priežiūros ir pensijų srityse.

2008 m. spalio mėn. [rekomendacijoje](#) dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties, Komisija teigė, kad „valstybės narės turėtų sukurti ir įgyvendinti integruotą nuoseklią iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtraukties strategiją derinant tinkamą pajamų rėmimą, įtraukiasias darbo rinkas ir galimybes naudotis kokybiškais paslaugomis“.

Strategijoje „Europa 2020“ nustatytas naujas bendras kovos su skurdu ir socialine atskirtimi tikslas: iki 2020 m. 25 proc. sumažinti europiečių, gyvenančių žemiau nacionalinės skurdo ribos, skaičių ir 20 mln. žmonių padėti įveikti skurdą. Šis tikslas nebuvo pasiektas ir 2021 m. kovo mėn. Komisija į [Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų planą](#) įtraukė naują pagrindinį tikslą – iki 2030 m. sumažinti skurdą patiriančių žmonių skaičių bent 15 milijonų (iš jų bent 5 mln. vaikų). Susiję nacionaliniai tikslai buvo pristatyti 2022 m. birželio mėn.

2010 m. gruodžio mėn. Komisija paskelbė vieną iš septynių strategijos „Europa 2020“ pavyzdinių iniciatyvų – Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi planą – ir pagrindinių iniciatyvų, kaip antai nacionalinių aktyvios integracijos strategijų vertinimas ir [baltoji knyga dėl pensijų](#), sąrašą.

2010 m. nustačius Europos semestrą, 2013 m. Komisija, reaguodama į Europos Vadovų Tarybos ir Parlamento raginimus, pateikė [pasiūlymą](#) dėl ekonominės ir pinigų sąjungos valdymo socialinio matmens stiprinimo. Pagrindinis komponentas yra socialinių rodiklių suvestinė, kuri yra rodiklių rinkinys, įskaitant pajamų nelygybės, disponuojamųjų namų ūkių pajamų, skurdo ar socialinės atskirties rizikos lygio, nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo ir socialinių pervedimų poveikio skurdo mažinimui rodiklius.

2017 m. lapkričio mėn. visos trys pagrindinės ES institucijos bendrame pareiškime išreiškė savo paramą [Europos socialinių teisių ramsčiui](#) (ESTR). Europos socialinių teisių ramsčio socialinė apsauga ir įtrauktis laikoma viena iš trijų svarbiausių sričių ([2.3.1. Socialinė ir užimtumo politika: bendrieji principai](#)). Europos socialinių teisių ramstis buvo naudojamas siekiant vykdyti keletą teisėkūros ir politikos iniciatyvų, pavyzdžiui, priimant [Direktyvą \(ES\) 2019/1152](#) dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų, socialinio teisingumo dokumentų rinkinį, į kurį įtrauktas [Reglamentas \(ES\) 2019/1149](#), kuriuo įsteigiama Europos darbo institucija, ir 2019 m. lapkričio 8 d. [Tarybos rekomendacija](#) dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių, ir [Direktyvą \(ES\) 2022/2041](#) dėl deramo minimaliojo darbo užmokesčio, kuria siekiama kovoti su dirbančiųjų skurdu.

2021 m. kovo mėn. Europos socialinių teisių ramsčio veiksmų plane buvo pateikta keletas atitinkamų iniciatyvų: [ES vaiko teisių strategija](#), [Tarybos rekomendacija, kuria nustatoma Europos vaiko garantijų sistema](#), [Europos kovos su benamyste platforma](#), [Tarybos rekomendacija dėl pakankamų minimalių pajamų, kuriomis užtikrinama aktyvi įtrauktis](#), [Europos priežiūros strategija](#) ir [Aukšto lygio grupė socialinės apsaugos ir gerovės valstybės ateities klausimais](#), kuri pateikė 21 rekomendaciją, kaip pagerinti

socialinės apsaugos sistemas ir gerovės valstybes. 2021 m. birželio mėn. ES užimtumo ir socialinių reikalų ministrai patvirtino patikslintą socialinių rodiklių suvestinės pagrindinių rodiklių sąrašą.

B. Kovos su diskriminacija teisės aktai

1997 m. gali būti vertinami kaip lemiamų pokyčių metai, nes į Europos bendrijos steigimo sutartį buvo įtrauktas naujas straipsnis (dabar SESV 19 straipsnis), kuriuo Tarybai suteikiami įgaliojimai imtis veiksmų siekiant kovoti su diskriminacija dėl rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, amžiaus, negalios ar seksualinės orientacijos. 2003 m. šis straipsnis buvo iš dalies pakeistas Nicos sutartimi numatant galimybę patvirtinti skatinamąsias priemones. 2009 m. įsigaliojo ES pagrindinių teisių chartija, įskaitant keletą straipsnių dėl lygybės ir nediskriminavimo. 2011 m. pirmą kartą istorijoje ES tapo tarptautinės žmogaus teisių sutarties – JT neįgaliųjų teisių konvencijos (JT NTK) – šalimi. 2017 m. Europos socialinių teisių ramsčiu dar kartą buvo patvirtinti lyčių lygybės ir lygių galimybių principai.

Šioje srityje buvo priimta keletas direktyvų:

- [Rasinės lygybės direktyva](#) (2000/43/EB),
- [Lygių galimybių užimtumo srityje direktyva](#) (2000/78/EB),
- [Vienodo požiūrio direktyva](#) (2006/54/EB), kuri apjungė keletą ankstesnių direktyvų, reglamentuojančių moterų ir vyrų lygių galimybių klausimus,
- [Direktyva \(ES\) 2019/1158](#) dėl tėvų ir prižiūrinių asmenų profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros, kurioje laikomasi platesnio požiūrio į moterų ir vyrų dalijimąsi priežiūros pareigomis,
- [Direktyva \(ES\) 2022/2381](#) dėl biržinių bendrovių direktorių pareigas einančių asmenų lyčių pusiausvyros gerinimo ir susijusių priemonių.

Dėl 2008 m. pasiūlymo [dėl direktyvos, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis ne užimtumo srityje principas](#) (Horizontalioji kovos su diskriminacija direktyva) Taryboje vis dar nepasiektas bendras sutarimas. 2022 m. gruodžio mėn. Komisija pateikė du pasiūlymus dėl direktyvos, kuria nustatomi lygybės įstaigoms taikomi standartai.

C. ES finansavimas

Pagrindinė finansavimo priemonė yra „Europos socialinis fondas +“ (ESF+), kuris teikia ES finansavimą norint bendrai finansuoti kovos su skurdu ir atskirtimi, taip pat su diskriminacija veiksmus ir padėti labiausiai socialiai nuskriaustiems asmenims patekti į darbo rinką ([2.3.2. Europos socialinis fondas](#)).

2021–2027 m. laikotarpiu bendras ESF+ biudžetas – beveik 99,3 mlrd. EUR. [Reglamente \(ES\) 2021/1057](#), kuriuo nustatomas ESF+, numatyta, kad 25 proc. lėšų turi būti skirta socialinei įtraukčiai, ne mažiau kaip 3 proc. biudžeto – pagalbai maistu ir pagrindinei materialinei pagalbai labiausiai skurstantiems asmenims, o tose ES šalyse, kuriose vaikų, kuriems kyla didelė skurdo rizika, skaičius viršija ES vidurkį, bent 5 proc. ESF+ išteklių turi būti skirta priemonėms, kuriomis padedama užtikrinti vaikams vienodas galimybes naudotis nemokamomis sveikatos priežiūros

paslaugomis, švietimo ir vaikų priežiūros paslaugomis, turėti deramą būstą ir tinkamai maitintis.

EPLSAF buvo įsteigtas 2014 m. kovo mėnesį [Reglamentu \(ES\) Nr. 223/2014](#). Šio fondo lėšomis remiami valstybių narių veiksmai, kuriais siekiama labiausiai skurstantiems asmenims teikti materialinę pagalbą, kartu įgyvendinant socialinės įtraukties priemones. Dabartiniu programavimo laikotarpiu ji integruota į ESF+.

Siekiant paremti valstybių narių pastangas įveikti COVID-19 pandemiją ir išsaugoti darbo vietas bei pajamas, visų pirma taikant trumpalaikio darbo programas, 2020 m. rugsėjo mėn. buvo sukurta Europos laikinos paramos priemonė nedarbo rizikai dėl ekstremaliosios situacijos mažinti (SURE). Iki jos galiojimo pabaigos, t. y. 2022 m. gruodžio 31 d., valstybėms narėms buvo suteikta 98,4 mlrd. EUR kompensacinių paskolų.

[Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė](#) (EGADP) įsigaliojo 2021 m. vasario mėn., siekiant iki 2026 m. pabaigos skirti iki 723,8 mlrd. EUR COVID-19 krizės ekonominiam ir socialiniam poveikiui sušvelninti. Du iš šešių EGADP nustatytų ramsčių prisideda prie kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi.

2022 m. kovo mėn., atsižvelgdama į Rusijos invaziją į Ukrainą, Komisija pateikė pasiūlymą dėl Sanglaudos veiksnių dėl pabėgėlių Europoje (CARE), siekdama, kad 2014–2020 m. sanglaudos politikos taisyklės taptų lankstesnės. Valstybės narės gali naudoti tokius išteklius neatidėliotoms priemonėms finansuoti ir neatidėliotinai paramai užimtumo, švietimo ir socialinės įtraukties srityse teikti. [Reglamentu dėl lanksčios pagalbos teritorijoms \(FAST-CARE\)](#) išplečiama esama parama, teikiama pagal CARE.

Perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos klausimu Europos Sąjunga priėmė keletą priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti, kad skurdas ir socialinė įtrauktis nedidėtų. Keli pavyzdžiai – Teisingos pertvarkos mechanizmas, įskaitant Teisingos pertvarkos fondą, ir Socialinio klimato fondas.

D. Konkrečioms grupėms skirtos ES strategijos

2020 m. kovo mėn. Komisija pristatė naują [2021–2030 m. ES neįgaliųjų teisių strategiją](#). Trys iš septynių strategijos pavyzdinių iniciatyvų jau įgyvendintos: Europos išteklių centras „AccessibleEU“, Neįgaliųjų platforma ir atnaujinta Komisijai skirta žmogiškųjų išteklių strategija. Dėl dar vienos pavyzdinės iniciatyvos – [pasiūlymo dėl Europos asmens su negalia kortelės](#) (2023 m. rugsėjo 6 d.) – laukiama Parlamento ir Tarybos pozicijos ir susitarimo. Strategijos įgyvendinimą galima stebėti Komisijos [stebėsenos sistemos interneto svetainėje](#).

Ursulos von der Leyen vadovaujama Komisija lygybės sąjungos kūrimą pripažino vienu iš pagrindinių savo prioritetų, todėl ta tema buvo parengtos kelios iniciatyvos.

- [2020–2025 m. lyčių lygybės strategija](#), grindžiama 2016–2019 m. strategine veikla siekiant lyčių lygybės;
- [2023 m. gegužės 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva \(ES\) 2023/970, kuria, nustatant darbo užmokesčio skaidrumo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmus, griežčiau taikomas vienodo vyrų ir moterų darbo užmokesčio už vienodą arba vienodos vertės darbą principas,](#)

- [2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planas](#),
- [ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planas](#),
- [Tarybos rekomendacija dėl romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo](#),
- [2020–2025 m. ES LGBTIQ asmenų lygybės strategija](#),
- Komisija taip pat priėmė [2021–2027 m. Integracijos ir įtraukties veiksmų planą](#), į kurį įtraukti keturių sričių – švietimo, užimtumo, būsto ir sveikatos – pasiūlymai, kuriais siekiama skatinti migrantų ir migrantų kilmės asmenų integraciją ir socialinę įtrauktį.
- [2021–2030 m. ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategija](#).

ES priemonėse dažnai daug dėmesio skiriama jaunimui. 2012 m., atsižvelgdama į didelį jaunų bedarbių skaičių, Komisija pasiūlė Jaunimo užimtumo srities dokumentų rinkinį, o 2013 m. patvirtino Jaunimo garantijų iniciatyvą. Be to, 2016 m. gruodžio mėn. Komisija pradėjo vykdyti Europos solidarumo korpuso iniciatyvą, kuria siekiama suteikti naujų galimybių jaunimui. Reaguodama į COVID-19 pandemiją ir neproporcingą jos poveikį jaunimui, Komisija pasiūlė [Jaunimo užimtumo rėmimo dokumentų rinkinį](#), į kurį įtraukta ir [Tarybos rekomendacija dėl sustiprintos Jaunimo garantijų iniciatyvos \(„Tiltas į darbo rinką“\)](#). Komisija pagal ESF+ pradėjo naują mokomosios praktikos iniciatyvą ALMA (*Aim, Learn, Master, Achieve* – siekti, mokytis, išmokti, pasiekti), skirtą pažeidžiamiems jauniems europiečiams, kurie nedirba, nestudijuoja ir nesimoko, kad padėtų jiems rasti vietą darbo rinkoje. Pirmiau minėtoje [ES vaiko teisių strategijoje](#) numatyti veiksmai, kurių tikslas – kovoti su vaikų skurdu, rasizmu ir diskriminacija, o [Europos vaiko garantijų sistema](#) siekiama užkirsti kelią socialinei atskirčiai ir su ja kovoti užtikrinant, kad vaikai, kuriems reikia pagalbos, galėtų naudotis pagrindinėmis paslaugomis.

Politikoje nemažas dėmesys skirtas ir ilgą laiką nedirbantiems asmenims – 2016 m. vasario mėn. buvo priimta Tarybos [rekomendacija dėl ilgalaikių bedarbių integracijos į darbo rinką](#).

EUROPOS PARLAMENTO VAIDMUO

Parlamentas priėmė ne vieną rezoliuciją, siekdamas stiprinti ES veiksmus, kuriais siekiama mažinti skurdą ir gerinti palankių socialinių sąlygų neturinčių asmenų sąlygas ir perspektyvas, pvz., [2020 m. spalio 22 d. rezoliucija](#), kurioje išreiškė susirūpinimą dėl pražūtingų COVID-19 krizės socialinių padarinių, ir [2021 m. kovo 11 d. rezoliucija](#). Šiose rezoliucijose Parlamentas paragino numatyti tvirtas socialinės gerovės sistemas ir sukurti Europos nedarbo draudimo išmokų perdraudimo sistemą. 2021 m. vasario mėn. Parlamentas pakartojo pastarąjį raginimą [rezoliucijoje dėl nelygybės mažinimo, ypatingą dėmesį skiriant dirbančiųjų skurdui](#), kurioje jis taip pat skatino parengti visa apimančią Europos kovos su skurdu strategiją ir ragino Komisiją pristatyti ES minimalių pajamų sistemą. 2021 m. birželio mėn. priėmus Tarybos rekomendaciją, buvo įgyvendinti 2015 m. pirmą kartą Parlamento išsakyti raginimai sukurti Europos vaiko garantijų sistemą.

Lisabonos sutartimi (SESV 19 straipsnio 1 dalis) Parlamentui suteiktas įgaliojimas pritarti tvirtinant teisės aktus dėl nediskriminavimo. Parlamentas aktyviai dalyvavo diskusijose, kurių rezultatas – į Sutartį įtrauktas šis straipsnis. Be to, Parlamentas ne kartą ragino Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad atitinkamos direktyvos būtų įgyvendinamos visapusiškai ir laiku. [2018 m. vasario 7 d. rezoliucijoje](#) Parlamentas išreiškė apgailėstą dėl nepakankamos pažangos rengiant horizontalią kovą su diskriminacija direktyvą ir paprašė Komisijos ir Tarybos atnaujinti derybas. Šiuos reikalavimus jis pakartojo keliose vėlesnėse rezoliucijose, o 2019 m. spalio mėn. surengė plenarinio posėdžio diskusijas šia tema.

Be to, Parlamentas ragino įtraukti lyčių lygybės aspektą rengiant biudžetus ir formuojant politiką, taip pat ragino atlikti poveikio lytims vertinimus rengiant bet kokią naują politikos priemonę. Rezoliucijose taip pat buvo išreikštas susirūpinimas dėl skurdo lyčių aspekto ir vyrų ir moterų pensijų skirtumų (pvz., [2018 m. birželio 14 d.](#) ir [2017 m. lapkričio 16 d.](#) rezoliucijos). [2018 m. balandžio 17 d.](#) rezoliucijoje Parlamentas daugiausia dėmesio skyrė moterų ir mergaičių įgalinimui per skaitmeninį sektorių. [2022 m. liepos 5 d.](#) rezoliucijoje dėl moterų skurdo Europoje Parlamentas pripažino, kad pagrindinės moterų skurdo panaikinimo priemonės yra lyčių lygybė darbo rinkoje, esamų kliūčių darbo rinkoje, taip pat kliūčių gauti įperkamas paslaugas, pavyzdžiui, vaikų priežiūros ir ilgalaikės priežiūros paslaugas, šalinimas.

Parlamentas ypač pasisakė už neįgalųjų teisių gerinimą, be kita ko, [prašydamas](#) parengti plataus užmojo Europos strategiją dėl negalios po 2020 m. ir [ragindamas](#) kitas ES institucijas ir valstybes nares dar kartą patvirtinti savo įsipareigojimą užtikrinti įtraukią neįgalųjų lygybę ir visapusiškai įgyvendinti JT NTK.

Parlamentas taip pat [atkreipė dėmesį](#) į sunkią konkrečių visuomenės grupių padėtį pandemijos metu ir paragino parengti išsamią kovos su skurdu strategiją. 2020 m. liepos 8 d. Parlamentas priėmė [rezoliuciją dėl asmenų, turinčių intelekto sutrikimų, teisių COVID-19 krizės metu](#), o 2020 m. rugsėjo 17 d. jis [paragino](#) valstybes nares aktyviau kovoti su socialine atskirtimi ir priešišku romams, gerinti romų kilmės asmenų gyvenimą ir apsaugoti jų sveikatą COVID-19 krizės metu. Kaip matyti iš [2020 m. lapkričio 24 d.](#) ir [2021 m. sausio 21 d. rezoliucijų](#), didėjantis benamystės lygis visoje ES ir įperkamo būsto trūkumas Parlamentui kelia vis didesnę susirūpinimą. Šiose rezoliucijose Parlamentas ragina Komisiją ir valstybes nares užtikrinti, kad visuose galiojančiuose Europos ir nacionalinėse teisės aktuose teisė į tinkamą būstą būtų pripažįstama ir įgyvendinama kaip pagrindinė žmogaus teisė.

2022 m. spalio 5 d., atsižvelgdamas į energetikos ir pragyvenimo išlaidų krizę, Parlamentas priėmė [rezoliuciją dėl ES atsako į energijos kainų padidėjimą Europoje](#), kurioje valstybės narės raginamos pasirūpinti tuo, kad žmonės nebūtų priversti rinktis, ar valgyti, ar šildyti, ir vengti taikyti išskeldinimo iš namų priemonę pažeidžiamiesiems namų ūkiams. Jis pabrėžė, kad daug žmonių jau prieš krizę buvo pažeidžiamoje padėtyje, ir įspėjo, kad dėl infliacijos mažas pajamas gaunančių namų ūkių padėtis gali tapti nepakeliamą, be to, vis labiau nukenčia ir vidurinioji klasė. Jis paragino valstybes nares visapusiškai pasinaudoti esamomis galimybėmis sumažinti energetikos produktų mokesčius ir paragino Komisiją apsvarstyti galimybę suteikti valstybėms narėms erdvės toliau laikinai atleisti nuo akcizų ir energijos mokesčių arba juos sumažinti.

Daugiau informacijos šia tema pateikiama [Užimtumo ir socialinių reikalų komiteto](#) interneto svetainėje.

Monika Makay
10/2023

